

سبزیجات تازه با طعم کود شیمیایی

طی 2 تا 3 سال اخیر برخی کارشناسان بخش کشاورزی و نیز متخصصان گوارش نسبت به تبعات استفاده بیش از حد کودهای شیمیایی تلک‌عنصره که درصد نیترات و کادمیوم آنها بیش از حد استاندارد است و خود زمینه‌ساز بروز بیماری‌های مختلف و ازجمله سرطان‌های گوارشی هستند...

جام جم آنلاین: طی 2 تا 3 سال اخیر برخی کارشناسان بخش کشاورزی و نیز متخصصان گوارش نسبت به تبعات استفاده بیش از حد کودهای شیمیایی تلک‌عنصره که درصد نیترات و کادمیوم آنها بیش از حد استاندارد است و خود زمینه‌ساز بروز بیماری‌های مختلف و ازجمله سرطان‌های گوارشی هستند، بارها هشدار داده و ابراز نگرانی کرده‌اند، اما نه تنها شاهد افزایش درصد ابتلا به برخی بیماری‌ها در کشور هستیم، بلکه خبرهای تاسف‌بارتری از واردات ده‌ها هزار تن کودهای شیمیایی غیراستاندارد از کشورهای همچون چین نیز می‌شنویم.

گرچه بسیاری از دست‌اندرکاران حوزه کشاورزی در قبال پرسش ما در مورد این دست واردات یا اظهار بی‌اطلاعی کرده یا ورود آن را از طریق مبادی قانونی بعید دانستند و با احتمالی خواندن واردات آن به صورت قاچاق، از ارائه پاسخ مورد قبول در این مورد طفره رفتند، اما واقعیت این است که تردیدها در این باره وجود دارد و بسیاری از کارشناسان حوزه سلامت را نگران کرده است.

محصولات کشاورزی بیماری‌زا

شاید بتوان گفت که بحث آلوده بودن محصولات کشاورزی به کودهای شیمیایی، چندی پیش، برای نخستین بار به طور صریح، توسط رسانه‌ها در قالب گفت‌وگویی با رئیس موسسه تحقیقات آب و خاک کشور مطرح شد.

دکتر محمدجعفر ملکوتی گفته بود که طبق گزارش سال 2007 سازمان بهداشت جهانی، رتبه بهداشتی جامعه ایران بسیار پایین است که علت اصلی آن سوءتغذیه و نهایتاً عدم رعایت اصول مصرف بهینه کود در مزارع و باغ‌ها و نیز وجود میوه‌ها و سبزیجات بظاهر درشتی است که فاقد طعم و خاصیت‌های چند دهه پیش خود است. حال آن که این اتفاقات ناشی از استفاده بی‌رویه از کودهای شیمیایی و سموم دفع آفات و باقی ماندن ترکیبات آنها در محصولات است. این در حالی است که با اطمینان می‌توان گفت که بسیاری از سبزیجات و میوه‌ها، به نیترات و کادمیوم به عنوان 2 عامل بیماری‌زا و سرطان‌زا آلوده هستند. با وجود همه این مخاطرات، همچنان دولت یارانه 800 میلیارد تومانی را به واردات کودهای شیمیایی اختصاص می‌دهد، در حالی که قانون مصوب سال 87 برای دادن یارانه به کودهای آلی که ضرری برای انسان و محیط زیست ندارد، هنوز اجرایی نشده است.

به گفته رئیس موسسه تحقیقات آب و خاک کشور، علت شیوع بسیاری از بیماری‌های گوارشی، در پایین بودن کیفیت خاک‌های زراعی و برنگرداندن مجدد عناصر غذایی برداشت‌شده از خاک، بویژه ریزمغذی‌هاست.

تاثیر نیترات در آب و غذا

بر این اساس دکتر ستار جعفری، متخصص گوارش در گفت‌وگو با جام‌جم می‌گوید: تاثیر نیترات در آبی که می‌خوریم یا غذاهایی که درصد نیتراتشان بیش از حد استاندارد است چون سوسیس و کالباس، کنسروها و نیز مواد غذایی نمک‌سود شده در بروز سرطان‌های مری و معده ثابت شده است.

وی می‌افزاید: بدون شک مصرف بیش از حد کودهای نیترا ته در مزارع کشاورزی نیز می‌تواند از طریق مصرف سبزیجات و صیفی‌جات و همچنین از طریق آب‌های آلوده زیرزمینی وارد بدن شود و با تجمع بیش از حد نیترات در بدن به عنوان یک عامل مهم در بروز سرطان معده مطرح شود. کما این که نیترات وارد شده به بدن توسط میکروب‌های معده تبدیل به ترکیب نیتروز آمین می‌شود که یک ماده سمی خطرناک و سرطان‌زاست.

به گفته این متخصص، در این که سرطان‌های گوارشی چون سرطان کولون (روده بزرگ) و سرطان معده بیش از پیش در کشور شیوع یافته‌اند، شکی نیست و اینها هم سرطان‌هایی هستند که بروزشان به طور مستقیم به نوع تغذیه وابسته است. حال این که بحث کودهای آلوده و مصرف محصولات تغذیه شده با آنها چقدر در این قضیه موثر است، مقوله‌ای است که باید مورد بررسی جدی قرار بگیرد.

نبود استاندارد کود در کشور

کاوه حاتمی، کارشناس محیط زیست و کشاورزی در گفت‌وگو با جام‌جم با تأکید بر این‌که کمبود بارش‌های جوی و بحث کیفیت خاک، در کنار تلاش برای افزایش تولید محصول در واحد سطح، کشاورز را به استفاده از کودهای تک عنصره سوق می‌دهد، می‌افزاید: این درست است که کشاورز برای افزایش محصول تمایل زیادی به افزایش بیش از حد کودهای شیمیایی که با قیمت یارانه‌ای هم در اختیارش قرار می‌گیرد، دارد. نکته مهم دیگر اینجاست که مصرف‌کنندگان ما هم به جهت ناآگاهی، به خرید محصولاتی که با همین کودها پرورش یافته‌اند یعنی محصولاتی که صرفاً ظاهر خوب و قیمت پایین‌تری دارند، تمایل نشان می‌دهند.

مهرناز بنی‌اعمام، کارشناس محیط زیست و کشاورزی نیز می‌گوید: متأسفانه در کشور ما تاکنون استاندارد مدونی که مبتنی بر تایید مراجع بین‌المللی معتبر باشد، تدوین نشده است، اما طی یک سال اخیر، بخش ترویج وزارت کشاورزی، اقدام به تاسیس کانون کود کشور کرده است که مراحل اجرایی آن در حال طی شدن است. هدف این کانون، تدوین و تصویب استانداردی برای کود مصرفی کشاورزان، متناسب با شرایط محیطی کشور و مبتنی بر استانداردهای بین‌المللی معتبر است. حتی سازمان گیاه پزشکی کشور از حدود 2 تا 3 سال پیش، میزان باقیمانده نهاده‌ها یعنی کود و سم را در 4000 محصول کشاورزی مورد بررسی کارشناسی قرار داده است که در نهایت هدفشان این است که کودهای آلی و زیستی را جایگزین کودهای شیمیایی کشاورزان بکنند.

آیا نظارت وزارت کشاورزی کافی است؟

اما نکته تعجب‌آور در این میان این است که جای وزارت بهداشت به عنوان متولی اصلی سلامت عمومی مردم، در روند تایید و نظارت برای تامین و استفاده از کود در بخش کشاورزی کشور خالی است و این مهم نیز صرفاً توسط وزارت کشاورزی صورت می‌گیرد!

حاتمی با تأکید بر این‌که در کنار دولتمردان و در واقع وزارت کشاورزی، مردم هم باید در استفاده از محصولات سالم کمک کنند، می‌افزاید: برای اجرایی شدن این طرح، ابتدا باید کشاورز را به تولید این نوع محصولات با استفاده از کودهای آلی و زیستی ترغیب کرد یا به نوعی رتبه‌بندی برای کشاورزانی که محصولات سالم‌تری را تولید کنند، در نظر گرفت. در عین حال باید به کشاورز اطمینان داد که با کاهش میزان تولید، کاهشی در درآمدش، به واسطه حمایت دولت و نیز مصرف‌کنندگانی که تنها این نوع محصولات را می‌خرند، ایجاد نخواهد شد.

نکته: نکته تعجب‌آور آن که جای وزارت بهداشت به عنوان متولی اصلی سلامت عمومی مردم در روند تایید و نظارت برای تامین و استفاده از کود در بخش کشاورزی کشور خالی است

از سوی دیگر، یکی از کارشناسان سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور که نمی‌خواهد نامش فاش شود، در گفت‌وگو با جام‌جم¹⁷¹؛ با ابراز تأسف از این‌که ساز و کاری برای رعایت استانداردهای نظارتی از مرحله ورود کود، توزیع، استفاده و ورود محصول تولید شده به بازار، در وزارت کشاورزی وجود ندارد، می‌افزاید: البته اقدامات خوبی در حال شکل‌گیری است، از جمله زمینه‌سازی که برای تولید محصولات ارگانیک در کشور صورت گرفته است، اما نکته اینجاست که نه تنها نظارتی بر ورود کود و توزیع آن وجود ندارد، بر کشاورز هم نظارتی صورت نمی‌گیرد. به این ترتیب محصولی با مصرف بیش از حد استاندارد کودهای نیترا ته تولید شده به دست مصرف‌کننده‌ای که از آگاهی لازم برای تشخیص آن برخوردار نیست، می‌رسد که نتیجه‌اش چیزی جز افزایش انواع بیماری‌ها همچون سرطان‌های دستگاه گوارشی نیست.

وی می‌افزاید: نکته قابل تامل این که وزارت بهداشت، با وجود این اتفاقات که سلامت عمومی مردم را بشدت به چالش کشیده است، از دخالت و نظارت بر کیفیت محصولات تولیدی چه در مرحله خروج از مزرعه و چه هنگام ارائه، توسط فروشندگان، طفره می‌رود!

ضرورت شبکه مراقبت از محصولات کشاورزی

دکتر رضا عزتیان، مسوول بهداشت کشاورزی وزارت بهداشت، درمان و خدمات پزشکی هم در گفت‌وگو با جام‌جم، با تأکید بر این‌که آئین نامه اعمال مدیریت بر کود، آیین‌نامه امسال بوده و وزارت بهداشت نیز در آن، به عنوان عضو هیأت نظارتی، حضور فعال داشته است، می‌گوید: از آنجا که پیش از این مطالعه‌ای روی کودهای مصرفی در محصولات کشاورزی صورت نگرفته بود، نمی‌توان در ارتباط با اثرات بیماری‌زایی احتمالی ناشی از کود محصولات کشاورزی، اظهارنظر قطعی کرد. با این حال ارائه محصولاتی که برچسب‌گذاری شده‌اند، می‌توانند برای مردم تاییدی بر سلامت محصولات کشاورزی تلقی شوند.

وی می‌افزاید: به‌رغم آن که وزارت بهداشت از آمادگی کافی برای ارائه گواهی عاری بودن کود از ترکیبات ناسالم برخوردار است، با این حال برای رسیدن به نتیجه مطلوب در این زمینه باید یک شبکه مراقبت در کشور با همکاری تمام سازمان‌های مسوول تشکیل شود تا بتوان در حین مراحل کاشت، برداشت و توزیع محصولات آنها را رهگیری کرده و مورد نظارت قرار داد، هرچند بدون تردید ایجاد چنین شبکه‌ای به چند سال وقت نیاز دارد.

محصولات سالم را چگونه بشناسیم؟

کارشناسان کشاورزی با ارائه یک راه تشخیص کلی برای انتخاب محصولات سالم‌تر می‌گویند: مردم از خرید محصولات بخصوص صیفی‌جاتی که به طور غیرعادی، مغزشان سفید رنگ هستند، همچون گوجه‌فرنگی و هندوانه‌هایی که در ظاهر سرخ رنگ و مغزشان به سفیدی می‌زند، بشدت خودداری کنند.

حاتمی نیز اضافه می‌کند: طرح برچسب‌گذاری امسال آغاز شده و امیدواریم که تا پایان سال اجرایی شود، به دنبال رسیدن به این هدف است که مردم با خرید محصولاتی که برچسب دارند از سلامتشان اطمینان حاصل کنند. حال این مردم هستند که باید با افزایش آگاهی، از این طرح حمایت کنند. به گفته وی در این طرح، تمام اطلاعات مربوط به محصول، جهت اطلاع‌رسانی به مصرف‌کنندگان، روی آن درج می‌شود. به بیان دیگر برچسب‌گذاری مواد غذایی یا مکمل‌های رژیمی - غذایی ورزشی به معنی ارتباط میان تولیدکننده و فروشنده با خریدار و مصرف‌کننده است.

براساس این طرح، تمام مکمل‌های رژیمی - غذایی و ورزشی و تمام مواد غذایی بسته‌بندی شده، آماده فروش و مواد اولیه (اعم از تولید داخل یا وارداتی) مشمول اخذ پروانه ساخت، پروانه بهداشتی ورود و شناسه نظارت مطابق با قانون مواد خوردنی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی کاربرد دارد و اجرای آن از ابتدای فروردین 1389 الزامی شده و مراحل اجرایی آن قرار است تا پایان امسال به اتمام برسد.

بهای خرید سلامتی چقدر است؟

بنا بر نظر برخی کارشناسان کشاورزی کشور، تغذیه نامتعادل محصولات که متأسفانه به نوعی گریبانگیر بخش کشاورزی ما شده است، منجر به ایجاد عوارض زیادی در میان مردم همچون ریزش مو، بد اخلاقی، سرماخوردگی‌های مزمن، کم‌حوصلگی، خستگی مفرط، درد مفاصل، پوسیدگی دندان، کوتاهی قد، افسردگی، کم خونی، ایمنی پایین بدن و سرطان‌های دستگاه گوارش شده است.

این در حالی است که حساسیت عمومی مردم نسبت به سلامتشان را همچنان مباحث اقتصادی تحت پوشش قرار می‌دهند. یعنی به واسطه کاهش قدرت خرید مردم، همچنان خرید محصولات ارزان‌تر بدون توجه به کیفیت، در سبد غذایی آنها حرف اول را می‌زند. حال اگر طرح برچسب‌گذاری محصولات غذایی و تولید محصولات سالم، به نتیجه برسد، این مردم هستند که باید تصمیم بگیرند که برای حفظ سلامتشان چه بهایی را بپردازند.

پونه شیرازی / گروه جامعه